

Εγγυήσεις εσωτερικής δικαστικής ανεξαρτησίας και αποτελεσματική δικαστική προστασία

Δεν είναι σύμφωνη με το δικαίωμα σε αποτελεσματική δικαστική προστασία η λειτουργία δικονομικών μηχανισμών οι οποίοι επιτρέπουν, για λόγους εναρμόνισης της νομολογίας, την παρεμβολή τρίτων προσώπων, εκτός του αποφασίζοντος δικαστικού σχηματισμού, στο περιεχόμενο της απόφασης του τελευταίου

προδικαστική παραπομπή – άρθρο 19 παρ. 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ – αποτελεσματική δικαστική προστασία στους τομείς που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης – ανεξαρτησία των δικαστών – δικαστήριο που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως – δίκαιη δίκη – υπηρεσία καταχώρισης δικαστικών αποφάσεων – εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει τον ορισμό αρμόδιου για την καταχώριση δικαστή στα δευτεροβάθμια δικαστήρια, ο οποίος έχει, στην πράξη, την εξουσία να αναστέλλει τη δημοσίευση δικαστικής απόφασης, να δίνει οδηγίες στους δικαστικούς σχηματισμούς και να ζητεί τη σύγκληση σύσκεψης τομέα – εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει την εξουσία των συσκέψεων τομέα ή των συσκέψεων του συνόλου των δικαστών ενός δικαστηρίου να διατυπώνουν δεσμευτικές «νομικές θέσεις», μεταξύ άλλων και για υποθέσεις για τις οποίες έχει ήδη ολοκληρωθεί η διάσκεψη

ΔΕΕ συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-554/21, C-622/21 και C-727/21, Hann-Invest, 11.07.2024, Τμήμα μείζονος συνθέσεως, Πρόεδρος: K. Lenaerts, Εισηγητής: I. Jarukaitis, Γεν. Εισαγγελέας: P. Pikamäe, ECLI:EU:C:2024:594 – Προδικαστική παραπομπή

Τα πραγματικά περιστατικά και κατ' ιδίαν νομικά ζητήματα που συνάπτονται με τις διαφορές των κύριων δικών στο πλαίσιο των οποίων υποβλήθηκαν τα τρία συνεκδικασθέντα προδικαστικά ερωτήματα δεν είναι κρίσιμα και δεν αναπτύσσονται εκτενώς στην απόφαση του Δικαστηρίου.

Διαδικαστικά, κοινή αφετηρία των τριών υποθέσεων αποτέλεσαν τρεις εφέσεις επί εμπορικών διαφορών, οι οποίες οδηγήθηκαν προς εκδίκαση ενώπιον του αρμόδιου εφετείου εμπορικών διαφορών, σε τριμελείς συνθέσεις.

Σε κάθε μία από τις τρεις περιπτώσεις, η αρμόδια σύνθεση εξέτασε τη σχετική έφεση και την απέρριψε ομόφωνα. Οι δικαστές υπέγραψαν τις αποφάσεις τους και τις διαβίβασαν στην υπηρεσία καταχώρισης του δικαστηρίου προς δημοσίευση.

Πλην όμως, σύμφωνα με το κροατικό δίκαιο, είναι δυνατό η δημοσίευση να διέλθει και άλλων σταδίων και διαδικασιών μετά τη διαβίβαση της απόφασης στην υπηρεσία καταχώρισης και πριν την τελική δημοσίευσή της. Ειδικότερα, σύμφωνα με τον σχετικό νόμο περί οργάνωσης των δικαστηρίων, προβλέπεται, ειδικώς για τα εφετεία, ιδιάζουσα αρμοδιότητα του αρμόδιου για την καταχώριση των αποφάσεων δικαστή (στο εξής: δικαστής καταχώρισης). Στον δικαστή καταχώρισης προβλέπεται ότι διαβιβάζεται κάθε απόφαση που εκδίδεται από δικαστικό σχηματισμό πριν θεωρηθεί ότι έχει εκδοθεί επισήμως και πριν μπορέσει να επιδοθεί στους διαδίκους.

Αυτό που δεν προβλέπεται ρητώς από τον νόμο περί οργάνωσης των δικαστηρίων, πλην όμως αποτελεί πρακτική, είναι η εξουσία του δικαστή καταχώρισης να αναστέλλει τη δημοσίευση απόφασης αναπέμποντάς την στον δικαστικό σχηματισμό μαζί με σχόλια, με ή χωρίς επίκληση αντίθετης νομολογίας στην οποία στηρίζεται η διαφωνία του με το περιεχόμενο της απόφασης. Τέτοια αναπομπή έλαβε χώρα και στις τρεις υπό κρίση περιπτώσεις.

Στη μία δε εξ αυτών, ο δικαστής καταχώρισης επεσήμανε ότι, αν το τμήμα αυτό ενέμενε στην απόφασή του, θα ενεργοποιούνταν ένας δεύτερος ιδιάζων δικονομικός μηχανισμός: η «διάσκεψη τομέα». Ειδικότερα, ο δικαστής καταχώρισης έχει, μεταξύ άλλων, τη δυνατότητα, εάν δικαστικός σχηματισμός δεν συμμορφωθεί με τις προηγούμενες οδηγίες του, να ζητήσει τη σύγκληση «διάσκεψης τομέα», η οποία είναι αρμόδια να διατυπώνει γενικώς δεσμευτικές «νομικές θέσεις» επί νομικών ζητημάτων. Σε συμφωνία με αυτές, ο οικείος δικαστικός σχηματισμός που έχει ήδη ολοκληρώσει τις διασκέψεις του θα πρέπει, εφόσον συντρέχει περίπτωση, να τροποποιήσει την προηγουμένως εκδοθείσα δικαστική του απόφαση.

Τα ερωτήματα που τέθηκαν αφορούσαν τη συμβατότητα των δυο παραπάνω δικονομικών μηχανισμών με το άρθρο 19 παρ. 1 ΣΕΕ και το άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

Το Δικαστήριο εξέτασε την υπόθεση υπό το πρίσμα του άρθρου 19 ΣΕΕ, κρίνοντας ως προς την επίκληση του άρθρου 47 του Χάρτη ότι το αιτούν δικαστήριο δεν είχε παράσχει επαρκή στοιχεία από τα οποία να μπορεί να διαπιστωθεί εάν ο Χάρτης έχει πεδίο εφαρμογής στις διαφορές των κυρίων δικών. Υπό το πρίσμα του άρθρου 19 ΣΕΕ, οδηγήθηκε στην κρίση ότι δεν συνάδει με τη διασφάλιση πραγματικής δικαστικής προστασίας η πρόβλεψη δικονομικών μηχανισμών, όπως των δύο υπό κρίση.

Παρατηρήσεις

Άννα Ζήση *

I. Οι μηχανισμοί εναρμόνισης της νομολογίας είναι ευπρόσδεκτοι – όμως όχι όλοι

Ένα πρώτο επίπεδο ανάγνωσης της υπό κρίση απόφασης μπορεί να εκκινήσει από τη διαπίστωση μιας φαινομενικής αντίφασης: το Δικαστήριο κλήθηκε κατ' ουσία να κρίνει τη συμβατότητα με το δικαίωμα δικαστικής προστασίας δικονομικών μηχανισμών των οποίων η λειτουργία φέρεται να σκοπεύει ακριβώς στη διασφάλιση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας υπό το πρίσμα της ασφάλειας δικαίου. Κοινή *ratio* των δυο «ύποπτων» δικονομικών μηχανισμών φέρεται να αποτελεί, κατά παραδοχή και του αιτούντος δικαστηρίου, η εναρμόνιση της νομολογίας και η αποφυγή νομολογιακών αποκλίσεων.

Οι σκοποί αυτοί είναι καταρχήν όχι μόνο θεμιτοί αλλά και επιβεβλημένοι υπό το πρίσμα της σχετικής με την ασφάλεια δικαίου νομολογίας του ΕΔΔΑ. Ειδικότερα, το ΕΔΔΑ συνομολογεί μεν ότι το ενδεχόμενο νομολογιακών αποκλίσεων είναι εγγενές στο πλαίσιο όχι μόνο διαφορετικών δικαιοδοσιών αλλά και των τμημάτων του ίδιου δικαστηρίου, και ότι δεν μπορεί να θεμελιωθεί στη Σύμβαση ένα κεκτημένο δικαίωμα στην πάγια νομολογία, πλην όμως θέτει κριτήρια βάσει των οποίων οι νομολογιακές αποκλίσεις μπορούν να θεμελιώσουν παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ: αν η νομολογία παρουσιάζει «θεμελιώδεις και επίμονες αποκλίσεις», αν το εθνικό δίκαιο προβλέπει μηχανισμό άρσης των ασυνεπειών αυτών και αν ο προβλεπόμενος μηχανισμός «αποδίδει» στην εκάστοτε υπό εξέταση περίπτωση¹.

Εφόσον οι υπό κρίση νομολογιακοί μηχανισμοί συνιστούν λειτουργικά ακριβώς τέτοιους μηχανισμούς αποφυγής / άρσης των νομολογιακών αποκλίσεων, αυτό δεν τους προσδίδει ένα «τεκμήριο αθωότητας»; Ο καταρχήν επιδιωκόμενος σκοπός είναι πράγματι θεμιτός. Δεν αποκλείεται όμως, όπως ακριβώς συμβαίνει στην υπό κρίση περίπτωση, ένας δικονομικός μηχανισμός, ο οποίος δεν αμφισβητείται ότι εξυπηρετεί έναν θεμιτό καταρχήν σκοπό, να αποδεικνύεται προβληματικός ως προς άλλες όψεις του δικαιώματος δικαστικής προστασίας – εν προκειμένω ως προς την όψη της δικαστικής ανεξαρτησίας. Αυτόν ακριβώς τον προβληματισμό εξέφρασε ήδη προεισαγωγικά στην ανάλυσή του και ο Γεν. Εισαγγελέας².

II. Το γενικό πλαίσιο της εσωτερικής δικαστικής ανεξαρτησίας

Το κατ' ουσία διακύβευμα αλλά και το αναγκαίο πλαίσιο ανάγνωσης της σχολιαζόμενης απόφασης είναι αυτό της εσωτερικής ανεξαρτησίας των δικαστών. Παρότι το Δικαστήριο δεν την κατονομάζει ρητά, καθιστά το πλαίσιό της σαφές, αφενός μεν διακρίνοντάς την από την «εξωτερική» πτυχή της ανεξαρτησίας των δικαστών έναντι της νομοθετικής και της

* ΜΔΕ, Δικηγόρος, Επιστ. Συνεργάτης ΚΛΕΟΔ, Στέλεχος ΜΟΠΑΔΙΣ

¹. ΕΔΔΑ *Nejdet και Preihan Sahin κατά Τουρκίας* (Προσφυγή No 13279/05), απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 2011, ΕΔΔΑ *Sine Tsaggarakis Α.Ε.Ε. κατά Ελλάδας* (Προσφυγή No 17257/13), απόφαση της 23ης Μαΐου 2019, παρ. 48-60.

². Προτάσεις Γεν. Εισαγγελέα P. Pikamäe στις C-554/21, C-622/21 και C-727/21, 26.10.2023, ECLI:EU:C:2023:816, σημ. 2.

εκτελεστικής εξουσίας, αφετέρου δε παραπέμποντας σε συναφή νομολογία του ΕΔΔΑ στο πλαίσιο της οποίας αναπτύχθηκε εκτενώς η έννοια της εσωτερικής δικαστικής ανεξαρτησίας³.

Το συναφές πλαίσιο που έχει διαμορφώσει η νομολογία του ΕΔΔΑ⁴ συντίθεται από πλείονες ετερόκλητες υποθέσεις όπου έχει κριθεί, υπό το πρίσμα της απαίτησης πρόσβασης σε ανεξάρτητο αμερόληπτο δικαστήριο, ότι μηχανισμοί εσωτερικής οργάνωσης των οικείων δικαστηρίων λειτούργησαν κατά τρόπο που θα ήταν εύλογο να δημιουργήσει υπόνοιες σκοπιμότητας και επηρεασμού της αδέσμευτης δικαστικής κρίσης. Χαρακτηριστικά, έτσι κρίθηκε επί πολλαπλής διαδοχικής αντικατάστασης των δικαστών της σύνθεσης⁵ ή επί ανάθεσης υπόθεσης σε συγκεκριμένο εισηγητή και τμήμα από τον ίδιο πρόεδρο του δικαστηρίου, ο οποίος είχε προηγουμένως ασκήσει αναίρεση κατά του αιτούντος⁶ ή είχε κινήσει την πειθαρχική του δίωξη⁷.

Διαφορετική κατηγορία υποθέσεων αποτελούν αυτές όπου αντικείμενο ελέγχου αποτέλεσαν οι ίδιες οι σχέσεις ιεραρχικής εξάρτησης μεταξύ των δικαστών και οι επιδράσεις που αυτές μπορούν να ασκούν στην αδέσμευτη κρίση των κατώτερων ιεραρχικά δικαστών. Η επίδραση αυτή μπορεί να είναι αυταπόδεικτη, σε περιπτώσεις όπου διαπιστώνονται αποδεδειγμένες πιέσεις από ιεραρχικά ανώτερους δικαστές ως προς τον χειρισμό δεδομένης υπόθεσης⁸. Όμως, και ελλείψει συγκεκριμένων επεμβάσεων, εξεταστέα κατά το ΕΔΔΑ είναι η εν γένει διαμόρφωση των σχέσεων ιεραρχίας, υπηρεσιακής εξέλιξης και πειθαρχικού ελέγχου μεταξύ των δικαστών και η επάρκεια των εγγυήσεων που τις περιβάλλουν, ώστε να αξιολογηθεί εάν οι τελευταίες είναι επαρκείς ώστε να αποκρούουν υπόνοιες μεροληψίας⁹.

Ενδιαφέρον είναι ότι θεωρητικές απόπειρες ταυτοποίησης της «πηγής του κακού» ανάγονται στην πολιτικοθεσμική προέλευση των επίμαχων δικαστικών συστημάτων: δικαστικά συστήματα πρώην κομμουνιστικών κρατών, που έχουν μεν αναμορφωθεί, διατηρώντας ωστόσο θεσμικά κατάλοιπα συλλογικής πειθαρχίας και απολυταρχικού τύπου ιεραρχικής οργάνωσης¹⁰.

III. Η κρίση του Δικαστηρίου

i) Η διατύπωση των γενικών αρχών

Το δικαστήριο ακολούθησε την ήδη καθιερωμένη νομολογία του σε σχέση με τη συσχέτιση της δικαστικής ανεξαρτησίας με το άρθρο 19 ΣΕΕ τόσο για να επιβεβαιώσει το παραδεκτό του υποβληθέντος ερωτήματος¹¹ όσο και για να θέσει τις ερμηνευτικές βάσεις για την κατ' ουσία απάντησή του. Επί της ουσίας, ανακεφαλαίωσε τη θέση του ότι, παρότι η οργάνωση της δικαιοσύνης εντός των κρατών μελών εμπίπτει στην αρμοδιότητα των τελευταίων, εντούτοις, κατά την άσκηση της εν λόγω αρμοδιότητας, τα κράτη μέλη οφείλουν να τηρούν τις υποχρεώσεις που υπέχουν από το δίκαιο της Ένωσης και, ιδίως, από το άρθρο 19 ΣΕΕ.

³. Σκ. 54.

⁴. Αναλυτικά, βλ. J. SILLEN, The concept of 'internal judicial independence' in the case law of the European Court of Human Rights, *European Constitutional Law Review*, 2019, σσ. 104-133.

⁵. ΕΔΔΑ *Moiseyev κατά Ρωσίας* (Προσφυγή No 62936/00), απόφαση της 9ης Οκτωβρίου 2008, παρ. 172-185.

⁶. ΕΔΔΑ *Daktaras κατά Λιθουανίας* (Προσφυγή No 42095/98), απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 2000, παρ. 27-38.

⁷. ΕΔΔΑ *Igor Kabanov κατά Ρωσίας* (Προσφυγή No 8921/05), απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 2011, παρ. 37-44.

⁸. ΕΔΔΑ *Agrokompleks κατά Ουκρανίας* (Προσφυγή No 23465/03), απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2011, παρ. 137, ΕΔΔΑ *Khrykin κατά Ρωσίας* (Προσφυγή No 33186/08), απόφαση της 19ης Απριλίου 2011, παρ. 27-39.

⁹. ΕΔΔΑ *Parlov-Tkalčić κατά Κροατίας* (Προσφυγή No 34810/06), απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 2009.

¹⁰. J. SILLEN, The concept of 'internal judicial independence' ... ό.π., σ. 106, N. BAČIĆ SELANEC / D. PETRIĆ, Socialist Legacy of (In)dependent Judiciary: Should the Court of Justice Follow the Opinion of AG Pikamäe in Hann Invest?, *EU Law Live*, 11.04.2024.

¹¹. Αναλυτικά, βλ. D. SARMIENTO / S. IGLESIAS, Is this the End? – From the Polish Parliamentary Election to the Croatian HANN-INVEST case, *EU Law Live*, 31.10.2023, M. BONELLI / M. CLAES, Judicial serendipity: how Portuguese judges came to the rescue of the Polish judiciary (ECJ 27 February 2018, Case C-64/16, Associação Sindical dos Juizes Portugueses), *European Constitutional Law Review*, 2018, σσ. 622-643.

Για την εξειδίκευση των υποχρεώσεων αυτών στην υπό κρίση υπόθεση, αξιοποιούνται κατ' ουσία δύο διαφορετικές βάσεις: αφενός μεν η ερμηνεία του άρθρου 19 παρ. 1 ΣΕΕ υπό το πρίσμα του άρθρου 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ, με ρητή παραπομπή στη σχετική με την εσωτερική δικαστική ανεξαρτησία νομολογία του ΕΔΔΑ¹², αφετέρου δε η ερμηνευτική συναγωγή επιμέρους απαιτήσεων από τον κανόνα της πρόσβασης σε δικαστήριο «που έχει συσταθεί και λειτουργεί νομίμως». Ειδικότερα, για να γίνεται δεκτό ότι ένα εθνικό δικαστήριο «έχει συσταθεί και λειτουργεί νομίμως», το Δικαστήριο αξιώνει ο δικαστικός σχηματισμός που έχει προδιαγραφεί ως αρμόδιος για την κρίση της εκάστοτε υπόθεσης να λαμβάνει αυτός και μόνον την απόφαση που περατώνει τη δίκη, και δη σύμφωνα με την αρχή της νομιμότητας, δηλαδή κατ' εφαρμογή των προβλέψεων του νόμου, όχι μόνο ως προς την ουσία της διαφοράς αλλά και ως προς τη διαδικασία¹³. Περαιτέρω, αξιώνει την τήρηση των διαδικαστικών εγγυήσεων που συνέχονται με το δικαίωμα για δίκαιη δίκη, όπως εν προκειμένω οι αρχές της αντιμωλίας και της διαφάνειας και προβλεψιμότητας των εφαρμοστέων δικονομικών κανόνων¹⁴.

Η εφαρμογή αρχών αυτών στην υπό κρίση υπόθεση απόκειται, σύμφωνα με το ΔΕΕ, στο εθνικό δικαστήριο. Πλην όμως, το Δικαστήριο επιλέγει να παράσχει περαιτέρω «στοιχεία ερμηνείας», με σαφή διδακτικό τόνο. Οι κατευθύνσεις αυτές είναι ιδιαίτερα χρήσιμες για τη γενίκευση της κρίσης του πέραν των ιδιαιτεροτήτων των κροατικών θεσμών, στο σύνολο των μηχανισμών εσωτερικής οργάνωσης που βρίσκονται σε ισχύ στα κράτη μέλη. Σε αυτό το πλαίσιο, αναλύονται εκτενώς, σημείο προς σημείο, τα προβληματικά σημεία των δύο μηχανισμών.

ii) Τα αθεράπευτα σημεία των δικονομικών μηχανισμών της κύριας δίκης

Στο πλαίσιο της κατ' ιδίαν εξέτασης των δύο μηχανισμών, το Δικαστήριο υιοθετεί με σαφήνεια τη θέση, σε αντίθεση με την πρόταση του Γεν. Εισαγγελέα, ότι η λειτουργία και των δύο δικονομικών μηχανισμών δεν συνάδει με τις απαιτήσεις που απορρέουν από το άρθρο 19 ΣΕΕ, όπως εξειδικεύτηκαν παραπάνω.

Οι αθεράπευτες αδυναμίες των δύο μηχανισμών συνάπτονται, ιδίως, με την τήρηση της αρχής της νομιμότητας, καθώς το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι ο πέραν της καταχώρισης, ουσιαστικός ρόλος του δικαστή καταχώρισης (έλεγχος περιεχομένου απόφασης, δυνατότητα αναπομπής, δυνατότητα παραπομπής σε «διάσκεψη τομέα») δεν προβλέπεται από τις συναφείς διατάξεις του νόμου περί οργάνωσης των δικαστηρίων. Ελλείπει πρόβλεψη στον νόμο είναι μάλλον αυτονόητη η επιπρόσθετη διαπίστωση του Δικαστηρίου, ότι η παρέμβαση τόσο του δικαστή καταχώρισης όσο και της διάσκεψης τομέα δεν οριοθετούνται από σαφή και προβλέψιμα αντικειμενικά κριτήρια (λ.χ. οριοθέτηση των περιπτώσεων όπου θα μπορούσε να συντρέξει λόγος αναπομπής και παραπομπής σε διάσκεψη τομέα, αντίστοιχα)¹⁵.

Περαιτέρω σημεία που επισημαίνονται είναι ο χρόνος που λαμβάνει χώρα η παρέμβαση του δικαστή καταχώρισης ή / και της διάσκεψης τομέα (αφότου η διάσκεψη του αποφασίζοντος σχηματισμού έχει ολοκληρωθεί) καθώς και το γεγονός ότι τόσο ο δικαστής καταχώρισης όσο και η πλειοψηφία τουλάχιστον των δικαστών που θα μετάσχουν σε τυχόν διάσκεψη που θα συγκληθεί είναι πρόσωπα εκτός του αποφασίζοντος δικαστικού σχηματισμού. Οι δε διάδικοι δεν λαμβάνουν γνώση των καθαρά εσωτερικών αυτών διαδικασιών, και κατά μείζονα λόγο δεν μπορούν να ασκήσουν τα δικονομικά τους δικαιώματα στο πλαίσιό τους¹⁶.

¹². Σκ. 45-54.

¹³. Σκ. 55-56.

¹⁴. Σκ. 57-58.

¹⁵. Είναι ενδιαφέρον ότι, ως προς το ίδιο ζήτημα, ο Γεν. Εισαγγελέας, ενώ συνομολόγησε ότι τουλάχιστον τα καθήκοντα του δικαστή καταχώρισης δεν αποτυπώνονται ρητά στους δικονομικούς κανόνες του θετού δικαίου αλλά ασκούνται κατά δικαστική πρακτική, ωστόσο διατύπωσε επιφύλαξη για το αν η πλημμέλεια αυτή μπορεί να θεωρηθεί ως παράβαση θεμελιωδών κανόνων της εν λόγω διαδικασίας (βλ. Προτάσεις Γεν. Εισαγγελέα, ό.π., σημ. 87, υποσημ. 64).

¹⁶. Και ως προς αυτό το σημείο, η θέση του Γεν. Εισαγγελέα ήταν αντίθετη, βασιζόμενη στην παραδοχή ότι η παρεμβολή τόσο του δικαστή καταχώρισης όσο και της διάσκεψης τομέα αποτελούν εν ευρεία εννοία μέρος του σταδίου της διάσκεψης του επιληφθέντος δικαστικού σχηματισμού, ούτως ώστε να μην ανακύπτει ζήτημα παραβίασης των δικαιωμάτων άμυνας των διαδίκων (βλ. Προτάσεις Γεν. Εισαγγελέα, ό.π., σημ. 76).

Επιπλέον, ένα ενδιαφέρον σημείο της κρίσης του Δικαστηρίου αφορά στη φύση της «νομικής θέσης» που διατυπώνεται από την αρμόδια διάσκεψη τομέα. Στην ανάπτυξη του Γεν. Εισαγγελέα είχε υποστηριχθεί σχετικώς ότι στο μέτρο που η «νομική θέση» αναφέρεται στην αφηρημένη ερμηνεία των κρίσιμων κανόνων δικαίου και όχι στην εφαρμογή τους στη συγκεκριμένη περίπτωση – η οποία παραμένει αποκλειστική αρμοδιότητα του αποφασίζοντος σχηματισμού – η ανεξαρτησία του τελευταίου δεν θίγεται. Το Δικαστήριο, ωστόσο, διαφαίνεται ότι θεωρεί πλασματική τη διάκριση μεταξύ ερμηνείας και εφαρμογής του κανόνα δικαίου – μεταξύ μείζονος και ελάσσονος του δικαστικού συλλογισμού – κρίνοντας ότι μια νομική θέση, «*διατυπωμένη κατά τρόπο περισσότερο ή λιγότερο αφηρημένο*», πάντως «*ερμηνεύει το δίκαιο υπό το πρίσμα συγκεκριμένων περιπτώσεων*»¹⁷.

Η υπεραπλούστευση αυτή της κρίσης του Δικαστηρίου είναι ενδεχομένως το πιο δυσερμήνευτο σημείο της απόφασης. Η διάκριση ακριβώς μεταξύ ερμηνείας και εφαρμογής των κανόνων δικαίου απηχεί τη λογική όλων των μοντέλων προδικαστικής παραπομπής στο πλαίσιο των οποίων το δικαστήριο της παραπομπής είναι καταρχήν αρμόδιο μόνον για την ερμηνεία του κρίσιμου νομικού ζητήματος¹⁸. Κατόπιν τούτου, το δικαστήριο που απηύθυνε το ερώτημα θα εφαρμόσει τον κανόνα δικαίου στην συγκεκριμένη περίπτωση. Σε αντίθετη περίπτωση, εάν δηλαδή η παραπομπή λειτουργούσε κατά τρόπο που δεν καταλείπει περιθώριο εφαρμογής του κανόνα δικαίου στον αποφασίζοντα σχηματισμό, τότε αυτός θα ήταν μόνο κατ' επίφαση αποφασίζων, κατά τρόπο πράγματι ασυμβίβαστο προς τις εγγυήσεις δικαστικής ανεξαρτησίας. Απόκλιση θα μπορούσε να δικαιολογηθεί μάλλον ευνόητα στην περίπτωση όπου η ερμηνεία του κανόνα δικαίου αυτομάτως καθιστά μονοσήμαντη και την εφαρμογή του, όπως λ.χ. όταν κρίνεται διάταξη νόμου ως αντισυνταγματική¹⁹.

Αξιοσημείωτο είναι ότι η μέριμνα του Δικαστηρίου να παράσχει «χρήσιμα στοιχεία ερμηνείας» βαίνει πέραν της εξέτασης των δύο δικονομικών μηχανισμών που είναι εν προκειμένω επίδικοι, με την παρουσίαση υποθετικών, εξ αντιδιαστολής παραδειγμάτων διάρθρωσης δικονομικών μηχανισμών εναρμόνισης που δεν θα βρίσκονταν σε σύγκρουση με το ενωσιακό δίκαιο²⁰: ως τέτοια περίπτωση αναφέρεται η παραπομπή σε ευρεία σύνθεση του ίδιου δικαστηρίου είτε από τον ίδιο τον αρχικώς επιληφθέντα σχηματισμό είτε από όργανο εκτός αυτού (λ.χ. με πράξη προέδρου). Στη δεύτερη περίπτωση, όμως, υπό τις σωρρευτικές προϋποθέσεις η υπόθεση να μην έχει ήδη τεθεί υπό διάσκεψη από τον αρχικώς ορισθέντα δικαστικό σχηματισμό, τα μέρη να διατηρούν το δικαίωμα να ακουστούν ενώπιον της ευρείας σύνθεσης και οι περιστάσεις που δικαιολογούν τέτοια ευθεία παραπομπή να προβλέπονται σαφώς στην εθνική νομοθεσία²¹.

IV. Συμπεράσματα

Η σχολιαζόμενη απόφαση δεν αποτελεί κατ' ουσία μια απόφαση αρχής από πλευράς αποκρυστάλλωσης γενικών αρχών ή ερμηνείας ιδιαίτερα σύνθετων ζητημάτων. Η αξία της έγκειται στο ότι τα συμπεράσματά της μπορούν να λειτουργήσουν ως σημείο αναφοράς για τον «έλεγχο» κάθε εσωτερικού δικονομικού μηχανισμού επίλυσης νομικών ζητημάτων ή εναρμόνισης της νομολογίας.

¹⁷. Σκ. 73.

¹⁸. Σε αυτό το πλαίσιο λειτουργεί όχι μόνο η ίδια η προδικαστική παραπομπή του άρθρου 267 ΣΛΕΕ και το αίτημα γνωμοδότησης προς το ΕΔΔΑ κατά το 16ο Πρόσθετο Πρωτοκόλλο της Σύμβασης, αλλά και τα προδικαστικά ερωτήματα που προβλέπονται σε εθνικό επίπεδο ενώπιον των ανωτάτων δικαστηρίων.

¹⁹. Συναφής η πρακτική του Συμβουλίου της Επικρατείας επί προδικαστικών ερωτημάτων να κρατεί και να δικάζει την υπόθεση αντί να την παραπέμπει στο αρμόδιο τακτικό δικαστήριο, για λόγους οικονομίας της δίκης, εφόσον η απάντηση που δίδεται στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα είναι επαρκής για την επίλυση της διαφοράς (ΣτΕ 1440/2018).

²⁰. Σκ. 80.

²¹. Με αφορμή τη συναφή περίπτωση εισαγωγής υπόθεσης στην Ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας με πράξη του Προέδρου «*λόγω σπουδαιότητας, ιδίως όταν πρόκειται για θέματα γενικότερης σημασίας*» (άρθρο 14 παρ. 2, εδάφιο γ'), ενδιαφέρον παρουσιάζει ο προβληματισμός εάν η έννοια της «σπουδαιότητας», χωρίς περαιτέρω νομοθετική ή νομολογιακή εξειδίκευση της έννοιας, μπορεί να θεωρηθεί ως επαρκώς προβλέψιμη κατά την έννοια της σκέψης του Δικαστηρίου.

Όσον αφορά, άλλωστε, το ζήτημα της διασφάλισης της εσωτερικής δικαστικής ανεξαρτησίας, το ζήτημα έχει ήδη φωτιστεί πληρέστερα από το Δικαστήριο σε πρόσφατη απόφασή του, πολωνικού ενδιαφέροντος, όπου το διακυβευόμενο πλήγμα στη δικαστική ανεξαρτησία τέθηκε περισσότερο επιτακτικά (αφαίρεση υποθέσεων από εισηγητή δικαστή)²². Το σύνολο των κοινών κατά βάση αρχών που διατυπώθηκαν στις δύο αποφάσεις, από κοινού με την ήδη πλουσιότερη νομολογία του ΕΔΔΑ επί του ζητήματος, μπορούν να αποτελέσουν χρήσιμο σημείο αναφοράς για τον «έλεγχο» των ορίων και άλλων κατά καιρούς αμφιλεγόμενων (εξω)οικονομικών πρακτικών, όπως λ.χ. της έκδοσης κατευθυντηρίων εγκυκλίων των προέδρων και εισαγγελέων ανωτάτων δικαστηρίων ή της άσκησης πειθαρχικών διώξεων κατά δικαστικών λειτουργών σε συνάρτηση με κρίσεις που εξέφεραν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους.

²². ΔΕΕ συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-647/21 και C-648/21, *D. K. (Dessaisissement d'un juge)*, 06.03.2025, ECLI:EU:C:2025:143. Ειδικότερα, κρίθηκε ότι η απόφαση να αφαιρεθούν μαζικά υποθέσεις από δικαστή είναι αντίθετη στο άρθρο 19 ΣΕΕ και θα πρέπει να παραμένει ανεφάρμοστη εάν έχει ληφθεί κατ' εφαρμογή νομοθετικής ρύθμισης που δεν προβλέπει ειδικώς τα κριτήρια τα οποία πρέπει να διέπουν μια τέτοια απόφαση και δεν επιβάλλει υποχρέωση αιτιολόγησής της.